

ADATOK BORSOD MEGYE ÁRPÁD-KORI BIRTOKTÖRTÉNETÉHEZ ÉS TÖRTÉNETI FÖLDRAJZÁHOZ

TÓTH PÉTER

A magyar állam történetének legkorábbi szakasza, Árpád-házi királyaink uralkodásának három évszázada az írott dokumentumokban történelmünk legszegényebb korszaka. Ennek a ténynek két alapvető oka van: az egyik, hogy az írott szöveg csak lassan és fokozatosan, a XIII. században – sőt, annak is inkább a második felében – lett azzá, ami ma is: vált a jogbiztosítás szinte kizárólagos eszközévé. Oklevelek arengáinak a sora tanúsodik például arról, hogyan ismerte fel a kor embere az írás fontosságát: az egyik alább közlendő oklevélben a váradi káptalan mondja, hogy az „emberek előrelátó okossága” követeli meg az írásban való rögzítést mindazon eseményeknek, amelyekkel kapcsolatban nem akarják, hogy a múló idővel együtt elveszenek az emlékezetből. – A másik ok: a korai okleveleinket ért felmérhetetlen pusztulás. Különösen igaz ez megyénkre, Borsodra nézve, amelynek legfontosabb hiteles helyét, az egri káptalant – és vele együtt a levéltárat is – többször feldúlták: az 1241. évi tatár támadás idején például, a várbeli székesegyház felgyújtásakor a lángok martalékává lettek a hiteleshely ott őrzött oklevelei is.¹ Nem véletlenül választotta tehát *Wenzel Gusztáv* az Árpád-kori okmánytár II. kötetének motatójául Paur Gyula szavait: „Egy árpádkori okmány a magyar oklevelész előtt annyit tesz, mint egy erőd bevétele a hadvezér előtt, vagy egy sziget felfedezése a geographus szemében.”

A fennmaradt Árpád-kori okleveleinknek legnagyobb szabású feldolgozása *Györfly György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza című munkája. Ez a mű az oklevelek által megőrzött adatokat a történeti vármegyék szerint csoportosítja, ennél fogva a helytörténetírásnak is alapvető és nélkülözhetetlen segédkönyve. A kézirat lezárásától azonban már több, mint húsz esztendő telt el és ez alatt az idő alatt, ha nem is nagy számban, de kerültek elő részint új szerzeményekből, részint pedig a más jellegű levéltári fondok átnézése során olyan oklevelek, amelyek további adatokat szolgáltatnak megyénk korai birtoktörténetének és történelmi földrajzának jobb megismeréséhez. És bár a Mohács előtti oklevelek kutatása és gyűjtése még folyik, úgy gondoljuk, hogy nem szabad várni az eddig feltártak publikálásával: hiszen a helytörténetírás érdekét szolgálja, ha minden, ami egy forrásokban szegény korszak viszonyainak jobb megismerését elősegíti, a lehető leggyorsabban a kutatók kezébe kerül.

A feltárt oklevelek közül most azokat választottuk ki közlésre, amelyek 1332 előtt keletkeztek – vagy ilyen korú oklevél van átírva bennük – és amelyek teljesen ismeretlenek, vagy pedig olyan adatokat is tartalmaznak, amelyek fölött elsiklott az eddigi kiadók

1. *Sugár István*: Borsodi oklevelek a Heves megyei Levéltárban 1245–1521. Miskolc, 1980. 6. p.

figyelme. Az oklevelek kiadására azt a módszert választottuk, amely véleményünk szerint a legideálisabb és az oklevelek értékének a leginkább megfelel: a teljes kétnyelvű szövegközlést. E szövegközlés módjában pedig a rövidesen megjelenő nemzetközi oklevélkiadási szabályzatban foglalt irányelveket alkalmaztuk, tehát az átíró és az átírt oklevelek egy szöveggként szerepelnek és csak bekezdések által vannak elválasztva.² A latin szöveg átírását *Fejérpataky László* kiadási szabályzata szerint végeztük. Minden oklevélszöveget egy rövid regesztá előz meg, amelyben az oklevél tömör tartalmi kivonatát és jelzetét adjuk, valamint az anyagára, méreteire, állapotára stb. vonatkozó adatokat foglaljuk össze. A betűs jegyzetek a filológiai észrevételek számára vannak fenntartva. A számmal jelölt jegyzetek tartalmazzák az oklevél provenienciájára, előkerülésének körülményeire vonatkozó adatokat, a régebbi levéltári jelzeteket, valamint a magyarázó tárgyi hozzáfűzéseket. A fordítás során pedig arra törekedtünk, hogy a lehető leghívebben adjuk vissza az eredeti latin szöveg stilisztikai fordulatait, jellegzetességeit, még akkor is, ha ez néhol óhatatlanul nehézkesebbé tette a magyar szöveget.

Ezek után következzenek maguk az oklevelek.

1.

1270.

Az egri káptalan bizonyoságlevele, amely szerint Miskolc nembéli Imre mester fia, Jakab Nyék nevű földjének egy, határokkal megjelölt darabját Noszkadi Péter fia Mihálynak és testvéreinek adományozza. – Az oklevél hártýára írott, eredeti példánya maradt fenn, láthatók rajta a függőpecsétthez való bemetszések, de a pecsétje elveszett. Mérete: 22x9 cm. Jelenlegi jelzete: BAZmLt. XV. 1. 31. sz.³ Szövege és fordítása a következő:

Omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod accedentibus ad nostram presentiam Jacobo filio magistri Emerici de genere Myskouch ex una parte, ab altera vero Michaeli filio Petri de Nozkod, idem Jacobus proposuit coram nobis, quod quendam partem terre sue Nek vocate ex collatione domini nostri incliti regis Stephani ad se devolute, incipiendo a quodam monticulo Zenkeholma vocato sitam ex parte terre Emeud, cuius terre Nek una particula descendit iuxta aquam Bertua vocatam, cum universis utilitatibus suis ob merita servitorum et fidelitates prefati Michaelis dedisset, contulisset et condidisset eidem Michaeli et Paulo, Nozkod, ac Gogano^a fratribus eiusdem, sibi et suis heredibus perpetuo possidendam, a nemine

2. *Györffy György*nek tartozom köszönettel azért, hogy tájékoztatott a még megjelenés előtt álló szabályzat legfontosabb elveiről.
3. A rövidítés feloldása: Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Levéltár, Mohács előtti oklevelek gyűjteménye (a továbbiakban is). Az oklevél provenienciája ismeretlen. Az Ernst-gyűjteményben őrzik, de hogy oda melyik családi levéltárból került, nem tudjuk. A hátoldalán olvasható korábbi jelzete – fasc. LIII. nr. 1. – mindenesetre arra utal, hogy ugyanonnan való, ahonnan az 5. szám alatt közölt oklevél. – Bár Györffy György idézett művének Noszkad és Emőd címszavainál hivatkozik oklevelünkre – Nyéknél nem! –, közlését mégis szükségesnek ítéljük, mivel a szerző figyelmét elkerülték a szövegben található földrajzi nevek.
- a. *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza című munkája (Bp. 1963.) a *Noszkad* címszónál megkérdőjelezett A(c)bogano olvasatot ad. Ez téves: az oklevél írója ugyanis kihagyta az ac szót és utólag próbálta a szóközbe beírni, de ott csak egy nagy A betű fért el, a c a G fölé került és azzal csaknem összeolvadva valóban B betűre emlékeztet.

heredum suorum seu cognatorum, sive extraneorum aliquo tenus repetendam. Insuper idem Jacobus obligavit se taliter coram nobis, quod ab omnibus predictum Michaellem et fratres eiusdem super statu ipsius terre molestare nitentibus ipse teneretur modis omnibus defendere et expedire ac in possessione pacifica conservare. Et Dama filius Wyda de Nek ut dixit in una parte commetaneus predictae terre pro se et pro omnibus consanguineis suis coram nobis constitutus huic donatione suum prebuit assensum, ex aliis autem partibus idem Jacobus dixit esse commetaneum ipsius Jacobi ex communi fratrum nostrorum consensu presentes contulimus sigilli nostri munimine roboratas, presentibus tamen Farcasio cantore, Thoma lectore, Johanne custode, Leustachio Novi Castri, Urbano de Zabolch, Micone de Kemey archidiaconis et aliis multis, anno domini M^o CC^o LXX°, regnantibus illustribus regibus Ungarie Bela et Stephano, Philippo Strigoniensi, Stephano Colocensi archiepiscopis, domino nostro venerabile patre Lamperto Agriensi episcopo existentibus.

A B C

Minden Krisztusban hívőnek, a jelenben és a jövőben élőknek egyaránt, akik a jelen írást látni fogják, az egri egyház káptalana üdvöt küld mindenkinek a megváltójában. Mindenkinek a tudomására akarjuk hozni jelen levelünk tartalma által, hogy amikor a jelenlétünk elé járult Miskolc nembéli Imre mester fia Jakab az egyik részről, a másik részről pedig Noszkadi Péter fia Mihály, akkor ez a Jakab azt terjesztette elénk, hogy ő a méltóságos István király urunk adományozásából reá szállott Nyék nevezetű földjének egy bizonyos részét – azt, amely egy bizonyos Zenkehalma nevű dombnál kezdődően Emőd föld felől fekszik s amely része Nyék földnek a Bertua nevű víz mellett ereszkedik le –; összes haszonvételeivel együtt a nevezett Mihály hűségéért és szolgálatai jutalma gyanánt ennek a Mihálynak és fivéreinek: Pálnak, Noszkadnak és Gogánnak adta, engedte és adományozta örökös birtoklásra, úgy, hogy az ő örökösei, rokonai, vagy bárki az idegenek közül is soha, semmikor ne követelje azt tőlük vissza. Ezenfelül Jakab olyanformán is kötelezte magát előttük, hogy tartozni fog a nevezett Mihályt és testvéreit minden módon megvédeni és megsegíteni mindazok ellen, akik e föld tulajdonjoga ürügyén háborgatni akarják őket, s tartozni fog megőrizni őket annak békességes birtokában. És Nyéki Vida fia Dama, aki – mint mondotta – egy részben a nevezett föld szomszédja s aki a maga és összes rokonai képviselőjében jelent meg előttünk, hozzájárulását adta ehhez az adományozáshoz; Jakab pedig azt mondta, hogy a többi oldalról ő maga annak a földnek a szomszédja. Ennek az ügynek a bizonyosságára az említett Jakab kérésére, testvéreink közös egyetértéséből kiadtuk jelen, pecsétünk erejével is megerősített levelünket Farkas éneklőkanonok, Tamás olvasókanonok és János őrkanonok, valamint Lesták újvári, Orbán szabolcsi és Mikó kemeji esperesek és sokan mások jelenlétében, az Úr 1270. esztendejében, amikor méltóságos Béla és István Magyarország királyai uralkodnak, Fülöp az esztergomi, István a kalocsai érsek, a mi urunk, tisztelendő Lampert atya pedig az egri püspök.

A B C

2.

1524 és 1281, 1524.

Az egri káptalan II. Lajos király parancsára a király parancslevelével együtt átírja sajtát, 1281-ben kelt oklevelét, amelynek tárgya: birtokcsere Ug nembéli Miklós fia Mikó ispán és Ákos nembéli Erney bán fia István mester között; a cserében szereplő Borsod megyei Visnyó és Bóta nevű földek határait is megjárják. – Az oklevél 1792-ből származó

hiteles másolatban marad fenn, jelenlegi jelzete: BAZmLt. XV. 1. 122. sz.⁴ Szövege és annak fordítása a következő:

Omnibus Christi fidelibus, presentibus pariter et futuris presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum harum serie notitiam volumus pervenire, quod nos serenissimi principis domini Ludovici, dei gratia regis Hungarie et Bohemie etc., domini nostri gratiosissimi litteras requisitorias, nobis preceptorie loquentes et directas summo cum honore recepimus in haec verba:

Ludovicus dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris, capitulo ecclesie Agriensis salutem et gratiam. Exponitur majestati nostre in persona fidelis nostri magnifici Antonii de Paloocz, quomodo quedam littere vestre metales reambulatorie factum quarumdam possessionum Wysnyo et Thykou⁵ vocatarum, omnino in comitatu Borsodiensi existentium habitatum tangentes et concernentes, superioribus his annis ab eodem exponente causaliter forent deperdite et alienate, quarum paria in vestra sacristia seu conservatorio ecclesie vestre more solito reposita haberentur et locata, quibus mediantibus idem exponens pro sustentatione jurium suorum in presentiarum summe indigeret essetque necessarius. Pro eo fidelitati vestre harum serie firmiter precipientes mandamus, quatenus acceptis presentibus prescripta paria antedictarum litterarum vestrarum metalium reambulatoriarum factum, ut premittitur, antelatarum possessionum Wysnyo et Thykou nuncupatarum tangentium in prescripta sacristia seu conservatorio ecclesie vestre diligenter requirere et reinveniri facere, requisitarumque et reinventarum tenores in transumpto litterarum vestrarum sub sigillo vestro eidem exponenti jurium suorum pro sustentatione modis omnibus extradare et emanari facere debeatis et teneamini caventes tamen, ne fraus aut dolus in hac parte subsequatur aliquis et secus non facturi. Datum Bude, die dominico proximo post festum beati Mathei apostoli et evangeliste, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

Nos igitur mandatis prefati domini nostri regis in omnibus obedire volentes, ut tenemur, paria antedictarum litterarum nostrarum metalium reambulatoriarum factum, ut premittitur, antelatarum possessionum Wysnyo et Thykou nuncupatarum tangentium in prescripta sacristia seu conservatorio ecclesie vestre diligenter requiri facientes, reperimus quasdam litteras nostras in pergamento alphabeto lectionis, sub pendenti sigillo nostro majori privilegialiter confectas metales et reambulatorias factum possessionum Wysnyo et Thykou predictarum tangentes, quarum tenor talis est:

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris, presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod comes Mykou filius Nicolai de genere Wgr^{5b} ab una parte, ab altera vero magister Stephanus filius Erney bani de genere Akus, comes de Gumer et de Borsod coram nobis personaliter constituti, dixeruntque in causa, que ratione quarundam terrarum Wisnyo et Thykou vocatarum, et ratione ablationis rerum ipsius comitis Mikou, super quibus etiam ipse partes contra invicem coram domino rege duellum habebant, movebatur inter ipsos, propter bonum pacis et ut inimicitie incendium sit sedatum, omnino inter ipsos mediantibus viris idoneis nobilibus conprovincialibus suis communi consensu et pari voluntate taliter inter se concordassent: quod ipse comes Mykou predictas terras Wisnyo et Thykou vocatas, quas ab ipso magistro Stephano requirebat, reliquisset eidem magistro Stephano et suis heredibus cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis, et coram

4. Hogy az eredeti oklevél hol lappang, nem tudjuk. Hiteles másolata két példányban maradt fenn (jelzeteik: BAZmLt. IV. A. 501/a. 1792. évi jegyzőkönyv 1223–1231. lapjai és 501/e. 2656/1792. sz.) A jegyzőkönyv a hiteles másolat kiadásának a körülményeiről is tájékoztat. Borsod vármegye 1792. karácsony hava 12-én tartott közgyűlésén márkusfalvi Máriássy István fordult a megyéhez azzal a kéréssel, hogy a birtokában lévő eredeti oklevélről adjanak ki számára hiteles másolatot. A megye a kérést teljesítette, a másolatot 1793. június 23-án kiadta – egyúttal visszaadván a kérelmezőnek az eredeti oklevelet is –, ugyanakkor egy másolatot elhelyeztek a levéltárban, egy másikat pedig bevezettek a jegyzőkönyvbe.

5. Györffy György idézett művében nem szerepel ilyen nevű föld vagy birtok. Azonosítását egyelőre lehetetlenné teszi, hogy sem a kéziratos térképeken, sem *Pesty Frigyes* helynévgyűjteményében nem található meg ez a név, sőt a legutóbb folytatott földrajz névgyűjtés során sem bukkant fel.

5b. Valószínűleg elírás az Wgh helyett.

nobis reliquit sub eisdem antiquis metis et terminis, quibus magister Stephanus antedictus dignoscebatur possedisse, jure perpetuo et irrevocabiliter possidendam eo modo: quod nunquam ratione predictarum terrarum ipse comes Mykou et sui heredes possunt aliquam de cetero movere questionem contra magistrum Stephanum prenotatum, preterea propositum exstitit per ipsum comitem Mykou, quod quandam particulam terre sue similiter Wisnyo nominate, emptitie videlicet patris sui Nicolai prenotati, ad se solum pertinentem, iacentem a parte orientali, certis metis novis distinctam, cum universis utilitatibus et pertinentiis contulisset ipsi magistro Stephano, et coram nobis contulit sibi et suis heredibus, heredumque successoribus iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam. Cuius quidem particule terre Wisnyo vocate mete, prout ipse partes et concanonicus noster, vir idoneus specialiter ad hoc destinatus coram nobis retulerunt, hoc ordine distinguuntur. Prima meta incipit iuxta fluvium Wnna vocatum a parte meridionali, et tendit versus aquilonem ad tres lapides, que sunt sub quodam monte et ab hinc vadit per quandam parvam vallem, ubi in fine ipsius vallis sunt due mete. Et de hinc eundo ascendit ad verticem ipsius montis, ubi sunt iterum relique due mete et post modum descendo in ipso monte adhuc ad septentrionem in latere ipsius montis iterum sunt posite due mete, et ab hinc descendit ad quandam vallem, ubi in medio ipsius vallis sunt due mete et per eandem vallem eundo iterum ad partem orientalem et ibi, in fine ipsius vallis pervenit ad quandam fossuram, factam per continuos descensus aquarum, et per eandem eundo revertitur ad fluvium Wnna supradictum, et de hinc contra cursum aquarum tendit ad metam antedictam et ibi terminatur. — E converso autem ipse magister Stephanus in concambium predicte particule terre comitis Mykou, Wisnyo nominate, quandam particulam terre sue aquisite, Boltha vocate in comitatu de Borsod existentis, certis metis separatam, cum universis utilitatibus et pertinentiis suis contulit ipsi comiti Mykou et suis heredibus similiter perpetuo possidendam. Prout autem ex relatione predicti canonici nostri et predictarum partium nobis constitit, predicta particula terre primo incipit in fine cuiusdam Berch a septentrionali, ubi mete terre nostre ad Warkon pertinentis et terre monasterii Trium Fontium Kirald nominate ad invicem coniunguntur, ubi sunt due mete antique, quarum una est meta terre nostre, alia monasterii prenotati, et in latere ipsius Berch a parte occidentali per magnum spatium eundo per veteres metas terre nostre vadit ad unam stratam, et de hinc pertranseundo quandam vallem venit ad unum Berch, et in vertice ipsius Berch pervenit ad illum locum, ubi ipse veteres mete terre nostre terminantur. De hinc autem vadit ad terram comitis Barleus Satha⁶ vocatam et iuxta ipsam terram eundo pervenit ad quoddam Berch, quod vulgariter Byk feu dicitur, ubi sunt due mete ex novo erecte et inde per ipsum Berch tendit ad partem orientalem, ubi descendendo de ipso pertransit quandam viam et post modum ascendit iterum ad idem Berch, ubi sunt due mete et in vertice ipsius Berch vadit iterum ad partem septentrionalem, ubi pervenit ad terram predicti monasterii Trium Fontium Medche nominatam, ubi sunt due mete nove et dehinc eundo adhuc ad aquilonem pervenit iterum ad terram Kyrald antedictam et per veteres metas circuit capita quarundam vallium, ubi reflectit se ad quandam magnam vallem et ibi in ipsa valle pertransit quandam stratam et de hinc pervenit ad quoddam pratum, quod vulgariter Nadas reth nuncupatur et pertranseundo ipsum pratum per veteres metas eundo pervenit ad predictas duas metas antiquas, de quibus inceperat et ibi terminatur. — Obligaverunt etiam ipse partes se et suos heredes, quod ab omnibus ratione predictarum particularum terrarum in concambium datarum se se invicem defendere et expedire tenerentur propriis laboribus et expensis, et si ipse magister Stephanus predictum comitem Mykou ratione predicte particule terre sue defendere non posset, extunc ipsi comiti Mykou de alia terra sua emittia in ipso comitatu Borsod existente cum qualitate et quantitate ipsi equivalentem teneretur assignare pro eadem. Salvis tamen metis terrarum nostrarum, que ipsis vicinantur. Preterea Dyonisius iobbagio monasterii Trium Fontium et officialis abbatis eiusdem loci, pro ipso domino suo coram nobis personaliter constitutus, ratione commetaneitatis predicto concambio plenum consensum prebuit et assensum. In cuius rei testimonium ad instantiam partium presentes contulimus sigilli nostri post plagam Tartarorum secundo renovati munimine roboratas, presentibus tamen magistro Lucas preposito, Antonio cantore, Paulo lectore, Mykou custode, Joanne

6. Bóta helység neve nem szerepel Györffy György művében, vagyis eddig még nem került elő olyan oklevél, amely bizonyítaná e helységnek az Árpád-korban való fennállását. Ugyanez vonatkozik a néhány sorral alább felbukkanó Sátára is. — Mindez különösen indokoltá teszi az oklevél közlését, hiszen ez Bóta és Sata első okleveles említése.

de Wng, Simone de Kemey archidiaconis et aliis multis anno domini M CC LXXXI, regnante Ladislao illustri rege Hungarie, Lodomerio archiepiscopo Strigoniensi, Joanne electo Colocensi et domino nostro venerabile patre Andrea episcopo Agriensi existentibus.

Tandem nos tenores dictarum litterarum nostrarum privilegialium non abrasum, non cancellatarum, nec in aliqua sui parte vitiatarum, sed omni prorsus suspicionis vitio carentium de verbo ad verbum, sine omni dolo et fraude, diminutioneque et augmento aliquali presentibus nostris litteris privilegialibus transsumi, dictasque litteras nostras originales rursus ad prescriptam sacristiam seu conservatorium ipsius ecclesie nostre more solito reponi fecimus. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes nostras litteras privilegiales, pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas prefato domino Anthonio de Palocz duximus concedendas, salvis tamen iuribus nostris et dicte ecclesie nostre in premissis semper remanentibus. Datum feria sexta proxima post festum Omnium Sanctorum, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto supradicto.

Krisztus összes híveinek, a jelenben és a jövőben élőknek egyaránt, akik a jelen írást látni fogják, az egri egyház káptalana üdvöt küld mindeneknek az üdvözítőjében. Mindenkiné a tudomására akarjuk hozni ezen levelünk rendje által, hogy mi teljes tisztelettel vettük a felséges fejedelemmek, Lajos úrnak, Isten kegyelméből Magyarország és Csehország stb. királyának, a mi legkegyelmesebb urunknak a nekünk szóló és hozzánk parancsképpen elküldött megkereső levelét, amelynek tartalma a következő:

Lajos, Isten kegyelméből Magyarország és Csehország stb. királya híveinknek, az egri egyház káptalanának üdvöt és kegyelmet. Felsőgünk elé terjesztik hívünknek, nagyságos Palóczi Antalnak a személyében, hogy tőle, az előterjesztőtől a közelébb múlt esztendőekben peres úton elvettek és elidegenítettek egy bizonyos, Visnyó és Thikou nevezetű birtokokra – mindkettő Borsod vármegyében fekszik – vonatkozó, ezeket a birtokokat illető határjáró oklevelet, amelyet ti adtatok ki és amelynek másolata a szokott módon van eltéve és elhelyezve a sekrestyétekben, vagyis egyházatoknak a levéltárában. Erre az oklevélre az előterjesztőnek szüksége van, mivel jogainak a jelenben való fenntartása céljából azt egyáltalán nem nélkülözheti. Ezért hűségteknek ezen levelünk rendjével erősen megparancsolva meghagyjuk, hogy miután vettétek levelünket, az előbb említett Visnyó és Thikou nevezetű birtokokra – mint az előbb elmondottuk – vonatkozó határjáró okleveletek mondott másolatát sekrestyétekben, vagyis egyházatok nevezett levéltárában szorgalmasan kerestessétek és találtassátok is meg; a felkutatott és megtalált oklevél tartalmát pedig leveletekben átírva, pecsétetek alatt kötelesek vagytok és tartoztok jogainak a fenntartása céljából ennek az előterjesztőnek mindenképpen kiadni és kibocsájtani. Óvakodjatok azonban attól, hogy ebben a tárgyban valami csel vagy csalárdság következék, s az elmondottak ellenére ne cselekedjete. Kelt Budán, a Szent Máté apostol és evangelista ünnepe utáni legközelebbi vasárnapon (szeptember 25-én), az Úr 1524. esztendőjében.

Mi tehát az előbb nevezett király urunk parancsolatának mindenben engedelmeskedni akarván, amint hogy tartozunk is, és az említett Visnyó és Thikou nevezetű birtokokat – mint elhangzott – illető határjáró oklevelünk másolatát mondott sekrestyénkben, vagyis egyházunk levéltárában szorgalmasan kerestetvén, megtaláltuk bizonyos pergamenre írott, az ABC betűiben elmetszett, nagyobbik függő pecsétünk alatt kiváltságlevél formájában kiállított határjáró oklevelünket, amely az előbb nevezett Visnyó és Thikou birtokokra vonatkozik és amelynek ez a tartalma:

Minden Krisztusban hívőnek, a jelenben és a jövőben élőknek egyaránt, akik a jelen írást látni fogják, az egri egyház káptalana üdvöt küld mindeneknek az üdvözítőjében. Mindenkiné a tudomására akarjuk hozni a jelen levelünkben foglaltak által, hogy személyesen megjelent előtünk Ug nembéli Miklós fia Mikó ispán az egyik részről, a másik részről pedig Ákos nembéli Erney bán fia István mester, gömöri és borsodi ispán s elmondották, hogy abban a perben, amely bizonyos Visnyó és Thikou nevezetű földek, valamint Mikó ispán javainak az elvitele miatt folyt közöttük – és amelynek során a feleknek párvialuk is volt egymás ellen a király úr színe előtt –, a béke java érdekében, s hogy az ellenségeskedésnek tüze közöttük kihúnyjon, érdemes megyebéli nemes férfiak közbenjárására egyet-értve és megegyező akarattal ilyen módon léptek egymás között egyezsége: hogy Mikó ispán a fent említett Visnyó és Thikou nevű földeket, amelyeket ő követelt István mestertől, összes haszonvételeikkel és tartozékaikkal együtt átengedte és előtünk is átengedi örök jogon és visszavonhatatlanul való birtoklásra István mesternek és örökösének azon régi határjelek és határvonalak között, amelyek között az előbb mondott István mester méltóztatott azokat birtokolni; s mindezt úgy, hogy a fent

nevezett földek ürügyén Mikó ispán és örökösei soha, semmiféle keresetet se indíthassanak többé a nevezett István mester ellen. Ezenkívül azt is elének terjesztette Mikó ispán, hogy a szintén Visnyó nevezetű, atyja, a megnevezett Miklós által pénzen vásárolt földjének egy darabját, amely csakis őt illeti s amely biztos és új határok által határolva, keleti irányban fekszik, átadta és előttünk is átadja István mesternek, valamint örököseinek és örökösei utódjainak örök jogon és visszavonhatatlanul való birtoklásra. Ennek a Visnyó nevezetű földdarabnak a határai pedig – ahogyan arról maguk a felek, valamint egyik kanonoktársunk, egy kifejezetten erre a célra kiküldött, szavahihető férfiú előttünk jelentést tettek –, az alábbi rend szerint különülnek el. A határ a Vadna folyó mellett levő első határijnél, déli irányból indul és észak felé tart ahhoz a három kőhöz, amelyek egy bizonyos hegy alatt fekszenek, majd keresztülmegy egy kis völgyön, ahol a völgy végénél van két határjel. Innen tovább haladva felmegy a hegy gerincére, ahol ismét van két határjel, majd ugyanazon hegy oldalában, egy kissé még mindig északnak és lefelé haladva eljut oda, ahol ismét két határjel van elhelyezve. Innen leereszkedik egy bizonyos völgybe, ahol a völgy közepén van két határjel és azon a völgyön áthaladva, a völgy végénél eljut egy bizonyos árokhoz, amelyet az állandó vízmosás vájt ki, majd ezen keresztül haladva visszafordul a fent mondott Vadna folyó felé; onnan pedig a víz folyásával szemben az előbb említett első határjel felé tart és annál befejeződik. – Ezzel szemben pedig István mester Mikó ispán Visnyó nevezetű földjének fent említett darabjáért cserében bizonyos Bóta nevezetű, Borsod vármegyében fekvő szerzett földjének egy, biztos határok által határolt darabját adta át összes hasznóvételeivel és tartozékaival együtt Mikó ispánnak és örököseinek hasonlóképpen örökös jogon való birtoklásra. És amint az a mondott kanonoktársunknak és a feleknek a jelentéséből előttünk áll, ez a nevezett földdarab egy bizonyos bérc végénél, északi irányból kezdődik, ott, ahol a mi Várkonyhoz tartozó földünknek, valamint a háromkúti monostor Királd nevű földjének a határai egymással összekapcsolódnak s ahol két régi határjel van, amelyek közül az egyik a mi földünké, a másik pedig a fent jelzett monostoré; majd a határvonal ennek a bérznek az oldalában, nyugati részről a mi földünk régi határjelein keresztül nagy távolságot megtéve eljut egy úthoz és ezután egy bizonyos völgyön áthaladva egy bérchez érkezik, s annak a bérznek a gerincén át eljut arra a helyre, ahol a mi földünknek ezen régi határjelei befejeződnek. Innen Barleus ispán Sába nevezetű földjéhez érkezik és azon föld mentén haladva eljut egy bizonyos bérchez, amelyet közönségesen Bikfőnek⁷ mondanak s ahol két, újonnan emelt határjel van; ezután a bérceken keresztül kelet felé tart, majd leereszkedve arról áthalad egy bizonyos úton és kevéssel később ismét felmegy ugyanarra a bérce, ott, ahol két határjel van. Ennek a bérceknél a gerincén ismét északi irányban halad tovább és elérkezik a nevezett háromkúti monostornak a Mercse nevű földjéhez, ahol két új határjel van és ezektől továbbra is észak felé haladva ismét eljut az előbb mondott Királd földhöz; majd régi határjeleken keresztül megkerüli bizonyos völgyek főit és elfordul egy bizonyos nagy völgy irányában. Ott, a völgyben átmegy egy bizonyos úton, azután megérkezik egy bizonyos réthez, amelyet közönségesen Nádasrétnek neveznek és keresztülvágva azon a réten, a régi határjeleken át haladva visszajut ahhoz az előbb említett két régi határjelhez, amelyekről indul és ott be is fejeződik. – Kötelezték magukat és örököseiket a felek arra is, hogy kölcsönösen, saját fáradozásaik és költségeik által tartozzanak egymást mindenkivel szemben megvédeni és megsegíteni a fent nevezett és cserébe adott földdarabokkal kapcsolatban; és ha István mester az előbb mondott Mikó ispánt az említett földdarabjának a birtokában semmiképpen nem tudná megvédelmezni, akkor tartozzék annak fejében saját, szintén Borsod vármegyében fekvő, pénzen vásárolt földjei közül egy másikat kijelölni Mikó ispán számára, minőségben és mennyiségben azzal egyenlő értékűt, úgy azonban, hogy a mi, azokkal a földekkel szomszédos földjeink határai sértetlenek maradjanak. Ezenkívül Dénes, a háromkúti monostor jobbágya és ugyanazon hely apátjának a tiszteje, aki ura nevében személyesen megjelent előttünk, mint határos, teljes beleegyezését és jóváhagyását adta a fent mondott birtokcseréhez. Ennek az ügynek a bizonyosságául, a felek kérésére kiadtuk jelen, a tatárok betörése után másodízben megújított pecsétünk erejével megerősített oklevelünket Lukács mester prépost, Antal éneklőkanonok, Pál olvasókanonok és Mikó őrkanonok, valamint János ungi, Simon kemeji esperesek és sokan mások jelenlétében, az Úr 1281. esztendejében, amikor László, Magyar-

7. Vesd össze: Bik fő, Bik fő alja helynevek Bóta és Sába kéziratoss térképein (BAZmLt. Kéziratoss térképek gyűjteménye, BmT. 70/1. és 101/3. sz., valamint BmU. 132, 133, 583 és 584. sz. térképek).

ország méltóságos királya uralkodik, Lodomé az esztergomi, János a megválasztott kalocsai érsek és a mi urunk, a tisztelendő András atya az egri püspök.

Végezetül mi a mondott kiváltságlevelünknek – amely nem vakart, nem törölt és semmilyen részében sem hamisított, sőt egyáltalán nincs kitéve a hamisítás gyanújának – a tartalmát szóról-szóra, bármiféle csel vagy csalárdság, kihagyás vagy beletoldás nélkül átírttuk jelen kiváltságlevelünkben, a mondott eredeti oklevelünket pedig a szokott módon ismét elhelyeztettük fent írt sekrestyénkben, vagyis egyházunknak a levéltárában. Ennek a dolognak az emlékezetére és örökkévaló érvényességére kiadattuk a nevezett Pálóczi Antal úrnak jelen, nagyobbik függő és hiteles pecsétünk erejével megerősített kiváltságos levelünket, úgy azonban, hogy az elmondottak tekintetében mindig épségben maradnak a mi jogaink és nevezett egyházunk jogai. Kelt a Mindenszentek ünnepe utáni legközelebbi pénteken (november 4-én), az Úr fent mondott 1524. esztendejében.

3.

1281.

Az egri káptalan bizonyáglevelé, amely szerint Jétyői Zadur fia Jakab fiai, Gurduch és Budicha rokonaik beleegyezésével eladják Jétyő nevű földjüket Vadnai Sükösd fia Barleus ispánnak. – Az oklevél 2 db. XVIII. századi egyszerű másolatban maradt fenn, jelenlegi jelzete: BAZmLt. XV. 1. 123. sz.⁸ Szövege és fordítása a következő:

Omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, presens scriptum inspecturis capitulum ecclesie Agriensis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam tenore presentium volumus pervenire, quod Gurduch et Budiecha (Budycha) filii Jacobi filii Zadur de Jegheu⁹ ab una parte, ab altera vero comite Barleus filio Szikesd (Sycheds) de Vonna coram nobis personaliter constitutis, prefati Gurduch et Budiecha proposuerunt viva voce, quod quandam suam emptitiam, quam predictus Jacobus, pater eorum a Damaso,¹⁰ avo ipsius comitis Barleus pretio comparaverat, similiter Jegheu nominatam (vocatam), in comitatu de Borsod existentem, ad se solos pertinentem, cum universis utilitatibus suis et pertinentiis sub eisdem antiquis metis et terminis, quibus predictus Jacobus, pater ipsorum possederat, vendidissent predicto comiti Barleus pro viginti marcis plene perceptis ab eodem, et coram nobis vendiderunt sibi et suis heredibus, heredumque successoribus, iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, permittentibus et (ac) consentientibus Bacha (Bacsa) filio Dedus, Bene filio Nanas, Stephano et Mortun (Martino) filii Ursz (Veres), Lucach (Lukács) filio Purbuzlou, Petro filio Nemes

8. Az oklevél eredetije a Vladár család levéltárában volt (BAZmLt. XIII. 25. fasc. XXIII. nr. 6.), onnan előbb Kazinczy Gábor gyűjteményébe, majd Vladár Páléba (Caracas, Venezuela) került. Fényképe megvan az Országos Levéltár Df. gyűjteményében, de mivel jelenleg beszámolás alatt áll, nem volt megtekinthető. Így arra a két darab XVIII. századi egyszerű másolatra kellett hagyatkozni, amelyek a Vladár család levéltára hivatkozott jelzete alatt találhatóak. E másolatokban elég sok a hiba s a kihagyás, és – főleg a nevek olvasatában – kissé el is térnek egymástól. Ezért a két latin szöveg egyesítése látszott célszerűnek – amíg a hiteles eredeti nem áll a rendelkezésünkre –, mégpedig oly módon, hogy a teljesebb és pontosabbnak tűnő szöveget vettük alapul, a másik másolat ettől való eltéréseit pedig zárójelbe tettük. A kihagyásokat – – – jellel jelöltük, a második szöveg kihagyásait természetesen zárójelbe téve. A fordítás során azonban már nem így jártunk el: ott a név-variánsok közül csak a hitelesebbeket, a más adatokkal igazolhatóakat tartottuk meg, zárójelbe pedig a rosszul másolt vagy hiányos szövegrészek rekonstrukciói kerültek. A nevek rekonstruálására Sugár István idézett művének 277. számú regesztája volt nagyon jól használható.
9. Ennek a még a középkorban elpusztult falucsúknak az emlékéit csak dűlőnevek őrizték meg: Jétyő, Jétyi berek oldal, Jétyőbércz Bánfalva kéziratos térképein (BAZmLt. Kéziratos térképek gyűjteménye, BmU. 91. és 92. sz.).
10. A Damaso személynévből több földrajzi név is származik: Damassa, Damassa bértz, Damassa köve, Damassa tava és Damassa völgy Bánfalva és Bánhorvát kéziratos térképein (BmT. 72/2. és BmU. 93.).

(Nemel), Chesz (Cseh) filio Mortun (Martini), Mathe (Sache) filio Ondree (Andree), Simun filio Voltir (Voltyr), Simoun (Symone) filio Tiba (Thiba), Jacobo filio Zobozlou, Mikou (Michau) filio Lázár (Lazaar), Ichemo (Ithene) filio Eidii (Egyedy), Petro filio Georgii, Andrea filio Bechk (Becse), Urka (Urca) filio Vid, et Nicolao filio Markus (Marcus) filii Gregorii, qui pro (per) se astitit (adstitit) et pro patre suo ipso, coram nobis personaliter constitutis, consanguineis Gurduch et Budicha predictorum, obligaverunt et (etiam) se ipsi Gurdich (Gurduch) et Budicha (Budics) ac heredes suos, quod predictum comitem Barleus ac heredes eiusdem ab omnibus ratione prefate terre impetere nitentibus defendere et expedire propriis laboribus et expensis. Preterea magister Stephanus (---) filius Ernei (Erney) bani, comes de Borsod, commetaneus dicte terre et Dionisius, officialis monasterii Trium Fontium ratione commetaneitatis coram nobis personaliter constituti, huic venditioni et emptioni plenum consensum prebuerunt et assensum, alios autem commetaneos dixerunt se non habere. Mete autem memorate terre, prout ipse partes coram nobis unanimiter recitarunt, hoc ordine distinguuntur (distinguendum). Prima meta incipit a parte orientali, a terra magistri Stephani filii Ernei (Erney) bani Tordona nominata, et tendit versus (usque) terram predictorum filiorum Jacobi versus partem septentrionalem per veteres metas et antiquas, et pertransit quandam vallem Thimas nominatam (vocatam), ubi sunt due mete antique, de hinc vadit ad unam stratam, que ducit de Dedus ad Kaza (Chaza), iuxta (circa) quam est una meta antiqua, et ipsam stratam pertranseundo pervenit ad quandam montem Kues (Köves) hegy nominatum, ubi sunt iterum due mete magne (antique), deinde (dein) descendit ad quandam paludem Zölöspataka (Zelveu pataka) nominatam, in cuius capite sunt due mete simihter antique, et ibi iuxta ipsam vineam tendit infra ad viam, que ducit de Dedus ad Kaza (Chaza), de hinc adhuc ad septentrionem vadit per terram arabilem et pervenit ad fluvium Vonna, ubi sub una magna arbore salicis pertransit ipsum fluvium, et in transitu ipsius sub quadam ilice est una meta, deinde tendit ad unum Berch, ubi in latere ipsius Berch sunt due mete, et in vertice eiusdem similiter relique due mete antique, de hinc adhuc ad septentrionem descendit de ipso Berch ad quatuor metas antiquas, que dividunt terram magistri Stephani antedicti Uppun (Uppun) nominatam et terram generationum de Jegheu predictorum. Post hec vadit inter septentrionem et partem orientalem ad terram monasterii Trium Fontium Horvath nominatam, et pervenit ad silvam Zamarbereke (Szamar Kereke) vocatam, sub qua sunt due mete antique, dein parum descendo pervenit ad unam magnam metam antiquam, que est iuxta quandam stratam, de hinc eundo descendit ad quandam lacum Wrbeu (Verlau) nominatum, et post modum reflectendo se iterum ad partem orientalem iuxta ipsum lacum assignando eundem pro meta coniungitur (coniungendo) fluvio Vonna supradicto, et ibi terminatur (terminatur). In cuius rei testimonium ad instantiam partium presentes contulimus sigilli nostri post plagam Tartarorum secundo (secundario) renovati munimine roboratas. Presbiteris (presentibus) magistro --- (---) preposito, Anthonio cantore, Paulo lectore, Mikou (Michou) custode (---), Marko de Pata, Mathia de --- (---) et aliis multis (---), anno domini millesimo ducesimo octuagesimo (---) primo, regnante Ladislao illustri rege Hungarie --- (---) Johanne (---) electo Colocensi et domino nostro venerando (venerabili) patre Andrea episcopo Agriensi existentibus.

Krisztus összes híveinek, a jelenben és a jövőben élőknek egyaránt, akik a jelen írást látni fogják, az egri egyház káptalana üdvöt küld mindeneknek az üdvözítőjében. Mindenkinek a tudomására akarjuk hozni a jelen levelünkben foglaltak által, hogy személyesen megjelenél előttünk Gurduch és Budicha, Jétyói Zador fia Jakab fiai az egyik részről, a másik részről pedig Vadnai Sükösd fia Barleus ispán; a nevezett Gurduch és Budicha élőszóval előadták, hogy ők bizonyos vásárolt földjüket – amely szintén Jétyónek nevezett földet előbb említett atyjuk, Jakab Damasótól, Barleus ispán nagyatyjától pénzen vett meg s amely föld Borsod vármegyében fekszik és csakis őket illeti –, összes haszonvételeivel és tartozékaival együtt, azon régi határjelek és határvonalak között, amelyek között említett atyjuk, Jakab birtokolta azt, eladták a nevezett Barleus ispánnak húsz márkáért – amely összeget tőle hiánytalanul fel is vettek –, sőt előttünk is eladják neki, az ő örököseinek és örökösei utódjainak örök jogon és visszavonhatatlanul való birtoklásra, az előttünk személyesen megjelent Dédes fia Batha, Nanas fia Bene, Ursz fiai István és Márton, Poroszló fia Lukács, Nemel fia Péter, Márton fia Chesz, András fia Máté, Valter fia Simon, Tiba fia Simon, Szoboszló fia Jakab, Lázár fia Mikó, Egyed fia János, György fia Péter, Bechk fia András, Vid fia Urka, valamint az atya és a maga nevében is Gergely fia Márkus fia Miklós – valamennyien az említett Gurduch és Budicha rokonai – engedélyével és beleegyezésével. Gurduch és Budicha arra is kötelezték magukat és örököseiket, hogy a nevezett

Barleus ispánt és örökösait saját fáradozásai és költségeik által megvédik és megsegítik mindenkivel szemben, aki a mondott föld ürügyén keresetet indítana ellenük. Ezenkívül Erney bán fia István mester, borsodi ispán és a mondott föld szomszédja, valamint Dénes, a háromkúti monostor tisztje, akik a birtokhatárosság címén előttünk személyesen megjelentek, teljes beleegyezésüket és jóváhagyásukat adták ehhez az eladáshoz és vásárláshoz; más szomszédjaik pedig, amint azt a felek elmondották, nincsenek. – Az említett föld határai pedig, ahogyan azokat maguk a felek előttünk egybehangzóan elsorolták, az alábbi rendben különülnek el egymástól. A határvonal a keleti részről, Erney bán fia István mester Tardonának nevezett földjétől indul s régi és ősi határjeleken át északi irányba, Jakab nevezett fiainak a földje felé tart és átmegy egy bizonyos Csimás¹ nevezetű völgyön, ott, ahol két régi határjel van; innen egy úthoz érkezik, amely Dédesről Kazára vezet s amely út mellett van egy régi határjel. Majd ezen az úton átvágva elérkezik egy bizonyos hegyhez, amelyet Köves hegynek¹² neveznek; ott szintén van két nagy határjel. Majd leereszkedik egy bizonyos vízfolyáshoz, amelynek neve Szőlőpataka, ennek a fejében van két, ugyancsak régi határjel és a mellett a szőlő mellett tart lefelé ahhoz az úthoz, amely Dédesről Kazára vezet. Innen északi irányban szántóföldeken megy keresztül és elérkezik a Vadna folyóhoz; egy nagy fűzfa alatt átkel ezen a folyón s ott, ahol átkelt, egy bizonyos tölgyfa alatt van egy határjel. Ezután egy bérceen halad keresztül, amely bérce az oldalában van két határjel, a gerincén pedig másik kettő, hasonlóan régiek; majd még mindig észak felé tartva a határvonal leereszkedik a bérce felé ahhoz a négy régi határjelhez, amelyek az előbb nevezett István mester Uppony nevezetű földjét választják el a fent említett Jétyői nemzetségek földjétől. Ezután az északi és a keleti rész között a háromkúti monostor Horvát nevezetű földjéig halad és megérkezik a Szamárberke¹³ nevű erdőhöz, amely alatt van két régi határjel; innen kissé lefelé ereszkedve elérkezik egy nagy, régi határjelhez, amely egy bizonyos út mellett van. Majd tovább haladva leereszkedik egy bizonyos Wrbeu¹⁴ nevezetű tóhoz és kissé ismét a keleti rész irányába fordulva s azon tó mentén haladva – amely tehát így határjel gyanánt szolgál – összekapcsolódik a fent nevezett Vadna-folyóval és ott be is fejeződik. – Ennek az ügynek a bizonyosságául, a felek kérésére kiadtuk jelen, a tatárok betörése után másodszor megújított pecsétünk erejével megerősített levelünket --- mester prépost, Antal éneklőkanonok, Pál olvasókanonok és Mikó őrkanonok, valamint Márk patai, --- Mátyás ---i (esperesek) és sokan mások jelenlétében, az Úr 1281. esztendejében, amikor László, Magyarország méltóságos királya uralkodik, --- (az esztergomi), János a megválasztott kalcsoi érsek és a mi urunk, a tisztelendő András atya az egri püspök.

4.

1311 és 1285, 1311.

A váradi monostor konventje Károly Róbert király parancsára Simon fia Tamás mester kérésére és számára átírja IV. László király 1285-ben kelt kiváltságlevelét, amelynek alapja a király 1282. május 19-én, Budán kelt patens levele¹⁵ és amely szerint Tamás ispán fia István mester a Borsod megyei Szinye vagy Szini nevű földjét Simon fiainak, Kristófnak és Tamásnak, valamint rokonuknak, Sikének adományozza. – Az oklevél hártýára írott, eredeti példánya maradt fenn, piros–zöld zsinóron függőpecsét töredéke

11. Vesd össze a Tápolcásny BmU. 672. számú kéziratostérképén található Csimás helynévvel.
12. Talán összevethető a Bánfalva és Bánhorvát BmT. 86/3., BmU. 91. és 92. számú térképén található Kövesmál, Kövesmál szőlő és Kövesmáltető földrajzi nevekkel.
13. Bánfalva BmU. 91. számú tagosítási térképén: Szamárberkek.
14. Lehet, hogy a magas hangrendű alakra utaló Wrbeu a másoló hibája: ha igen, akkor a név biztosan összevethető a Bánfalva és Bánhorvát kéziratostérképein (BmT. 72/2. és 86/3., valamint BmU. 91., 92. és 93. sz.) feltűnő Varbó, Varbó allya, Varbó gaza és Varbó szőlők földrajzi nevekkel.
15. E patens levelet közli A nagy-károlyi gróf Károlyi család okmánytára (Bp. 1882. I. köt. XII. sz. 14–15. p.) A jelen oklevél közlését mégis indokolta teszi, hogy szövege némileg eltér a patens szövegétől.

látható rajta. Mérete: 62x22,5 cm. Jelenlegi jelzete: BAZmLt. XV. 1. 32. sz.¹⁶ Szövege és annak fordítása így hangzik:

Omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presens scriptum inspecturis Martinus prepositus et conventus monasterii sancti Stephani prothomartyris de promontorio Waradiensi salutem in omnium salvatore. Ne ea, que geruntur in tempore, simul labantur cum tempore, provida hominum sagacitas ad invenit, ut rerum gestarum series scripti patrocinio fulciatur. Proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod vir nobilis et honestus magister Thomas filius Symonis ad nostram personaliter accedens presentiam, exhybuit nobis litteras domini Karoli dei gratia illustris regis Hungarie nobis directas in hec verba.

Karolus dei gratia rex Hungarie fidelibus suis, preposito et conventu ecclesie sancti Stephani prothomartyris de Promontorio Waradiensi salutem et gratiam. Dicit nobis magister Thomas filii Symonis, quod quia ipse privilegium serenissimi principis quondam Ladizlai incliti regis Hungarie pie recordationis, karissimi progenitoris nostri super quadam possessione Scenne vocata confectum propter varios et inopinatos eventus, qui pluribus evenerunt, secum ferre vel transmittere formidaret, petens nos humile cum instantia, ut tenorem eiusdem vestris litteris transcribi et transsumpti de regia nostra benignitate futuram dignemur ad cautelam, ut ubi necesse fieret, valeret exhyberi. Super quo fidelitati vestre precipientes damus firmiter in mandatum, quatenus dictum privilegium secundum quod videbitur in se contineri, de verbo ad verbum seriatim in vestris litteris sine mora transcribi et transsumpti ac vestro sigillo communiri faciatis, aliud nullatenus facere presumpentes. Datum Bude, in octavis festi beati Georgii martyris, anno domini M^o CCC^o decimo primo.

Eius quidem privilegii tenor talis est.

Ladizlaus dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croachye, Rame, Servie, Gallitie, Lodomerie, Comanie, Bolgarieque rex. Omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in salutis largitore. Ut ea, que aguntur ne cum tempore defluant et labantur, litterarum solent testimonio communiri. In concussum quippe permanet, quod regio fuerit patrocinio communitum. Proinde ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod magister Stephanus filius comitis Thome in nostri personaliter constitutus presentia, quandam propriam terram seu possessionem suam, Rorandum woyvodam Transylvanum et alios fratres suos, filios eiusdem comitis Thome non contingentem Scynne vocatam, in comitatu de Borsad existentem, in qua ecclesia in honorem Sancti Dominici dicitur esse constructa, comiti Cristoforo et Thome filiis Symonis ac Syke cognato ipsorum, servientibus suis, et eorum heredibus, heredumque suorum successoribus, pro fidelitatibus et meritoris servitiis eorundem comitis Cristofori et Thome ac pro morte Wrkun, Hectoris, Demetrii et Gregorii filiorum ipsius Symonis cum omnibus utilitatibus et pertinentiis sub eisdem metis antiquis in quibus per eundem habita fuit et possessa, dedit, condidit, donavit et contulit iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam et habendam. Dixit etiam idem magister Stephanus nobis, quod Rorandus woyvoda Transylvanus, magister Kopus, Ladislaus et Beke fratres sui huic sue collationi filiis ipsius Symonis per ipsum facte plenum consensum et asensum adhibuissent super ipsa terra. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus venerabilis viri magistri Nycolai Albensis ecclesie electi, aule nostre vicecancellarii dilecti et fidelis nostri, anno domini M^o ducentesimo octuagesimo quinto, regni autem nostri anno octavo.¹⁷

16. Az oklevél a Vattay családra vonatkozó, Daruka János által letétbe helyezett iratok közül került kiemelésre. Marjalaki Kiss Lajos a 30-as években Sajósenyén látta ezt az oklevelet és le is fényképezte; a fotokópia – amely előbb a múzeumba, majd onnan a levéltárba került – palliumán az olvasható, hogy akkor Vattay Béla tulajdonában volt.
17. Az évszám és a László uralkodásának éveit jelző szám között a jelentős eltérés csak elírásból fakadhat. A király uralkodásának 8. évét ugyanis 1279. szeptember 3-tól kezdő, s megfordítva: 1285. szeptember 3-án uralkodásának 14. esztendőjébe lép. – Feltételezve tehát, hogy a két szám közül csak az egyik téves, az 1285. év helyessége mellett kell állást foglalnunk: László király hivatkozott patens levele ugyanis, amelynek alapján ezt a privilégiumot kiállította, bizonyosan 1282-ben kelt, s ennél fogva a jelen oklevél csak későbbi lehet.

Nos igitur preceptis eiusdem domini nostri Karoli regis Hungarie obedire cupientes, ut tenemur, tenorem predicti privilegii ipsius Ladislai regis ut premittitur, non abrasum, non cancellatum, nec in aliqua sua parte vitiatum, de verbo ad verbum presentibus nostris litteris privilegialibus transcribi et transsumpti facientes propter cautelam, apositione pendentis sigilli nostri consignavimus, ut ubi opus fuerit, valeat exhiberi ad causarum ostensionem prelibate possessionis Synne vocate pro predicto Thoma filio Symonis et eius heredibus universis. Datum tertia feria proxima ante festum Penthecostes, anno domini millesimo trecentesimo decimo primo.

Krisztus összes híveinek, a jelenben és a jövőben élőknek egyaránt, akik a jelen írást látni fogják, Márton prépost és a Várad hegyén Szent István első vértanú tiszteletére szentelt monostor konventje üdvöt küld mindenkinek az üdvözítőjében. Hogy azok a dolgok, amelyek az időben megtörténnek, ne múljanak el az idővel együtt, az emberek előrelátó okossága kitalálta, hogy a megtörtént dolgoknak a sorát az írás gyámolával támogassa. Ezért mindenkinek a tudomására akarjuk hozni ezen levelünknek a rendjében, hogy Simon fia Tamás mester, nemes és becsületes férfiú személyesen a jelenlétünk elé járulván bemutatta nekünk Károly úrnak, Isten kegyelméből Magyarország méltóságos királyának a hozzánk intézett levelét, amely így szól.

Károly, Isten kegyelméből Magyarország királya híveinek, a Várad hegyén lévő, Szent István első vértanú tiszteletére szentelt egyház prépostjának és konventjének üdvöt küld és kegyelmet. Azt mondja nekünk Simon fia Tamás mester, hogy mivel ő a néhai legfenségesebb László fejedelemnek, Magyarország boldog emlékeztető és méltóságos királyának, a mi igen kedves elődünknek egy bizonyos Szinye (vagy Szini) nevezetű birtokról kiállított kiváltságlevelét különféle és váratlan eshetőségek miatt – amelyek igen gyakran megtörténhetnek – nem meri magánál hordani vagy bárhová is elküldeni, azért alázatos könyörgéssel kér bennünket, hogy a jövődő biztonságáért királyi jóindulatunkkal méltóztassuk annak tartalmát a ti leveletekben átíratni és átmásoltatni, hogy ahol szükség lesz rá, ott bemutathassa. Ezért hűségteknek erősen meghagyva parancsba adjuk, hogy a mondott kiváltságlevelet aszerint, amint látni fogjátok, hogy mit foglal magában, szóról-szóra és sorról-sorra írjátok és másolatokat át késedelem nélkül a ti leveletekben, és a ti pecsétetek alatt tegyétek azt közhírré. Máshogyan semmiképpen ne merészeljetek cselekedni. Kelt Budán, Szent György vértanú ünnepének a nyolcadán (május 1-én), az Úr 1311. esztendejében.

Annak a kiváltságlevelének a tartalma pedig ez.

László, Isten kegyelméből Magyarország, Dalmácia, Horvátország, Ráma, Szerbia, Halics, Lodomeria, Kunország és Bolgárország királya Krisztus összes híveinek, akik a jelen írást látni fogják, üdvöt küld az üdvösség adományozójában. Levelek tanúbizonyossága által szokták közhírré tenni a dolgokat, amelyek megtörténnek, hogy azok az idővel együtt ne múljanak és ne merüljenek el, s természetesen elronthatatlanul fennmarad az, amit a királyi gondviselés tesz közhírré. Ezért mindenkinek a tudomására akarjuk hozni az ezen levelünkben foglaltak által, hogy a jelenlétünk előtt személyesen megjelent Tamás ispán fia István mester bizonyos saját földjét, vagyis birtokát, amely Rorand erdélyi vajdát és többi testvérét, azon Tamás ispán fiait nem illeti meg, amelyet Szinyének (vagy Szininek) neveznek, Borsod vármegyében fekszik s amelyen – mint mondják – egy Szent Domonkos tiszteletére épített egyház áll, összes haszonvételeivel és tartozékaival együtt, azon régi határok között, amelyek között ő maga bírta és birtokolta, szervienseinek, Simon fiainak, Kristóf ispánnak és Tamásnak, valamint rokonuknak, Sikének, az ő örököseiknek és örököseik utódainak adta, adományozta, ajándékozta és engedte örök jogon és visszavonhatatlanul való birtoklásra és bírásra a nevezett Kristóf ispán és Tamás hűségéért és érdemes szolgálataiért, valamint Wrkun-nak, Hektornak, Demeternek és Gergelynek, a nevezett Simon fiainak a halála miatt. Azt is elmondta még nekünk ez az István mester, hogy testvérei, Rorand erdélyi vajda, Kopos mester, László és Beke teljes beleegyezésüket és hozzájárulásukat adták az ennek a földnek az azon Simon fiai számára történt adományozásához. Ezen ügy emlékeztetére és örök érvényére kiadtuk jelen, kettős pecsétünk erejével megerősített oklevelünket. Kelt szeretett hívünknek, Miklós mester tiszteendő férfiúnak, a fehérvári egyház választott (prépostjának), udvarunk alkancellárjának a keze által, az Úr 1285., uralkodásunknak pedig a nyolcadik esztendejében.

Mi tehát engedelmeskedni kívánván – amint hogy tartozunk is – a mi urunk, Károly, Magyarország királya parancsának, László király fent említett kiváltságlevelének – amely, előrebocsájítjuk, nem vakart, nem törölt és egyetlen részében sem sérült – a tartalmát szóról-szóról átírtuk és átmásol-

tattuk jelen kiváltságlevelünkben, amelyet, miután a biztonság okáért ráfüggesztettük kettős pecsétünket, kiadtuk a megnevezett Simon fia Tamás és összes örökösei számára, hogy ahol szükség lesz rá, ott bemutathassák a mondott Szinye (Színi) nevezetű birtokra vonatkozó ügyekkel kapcsolatban. Kelt a Pünkösöd ünnepe előtti legközelebbi kedden (május 25-én), az Úr 1311. esztendejében.

5.
1325 és 1291.

Az egri káptalan nyílt levele, amelyben Nyéki Jácint fia Miklós fia György számára átírja Pál ispán alországbíró 1291-ben kiadott kiváltságlevelét; ennek tárgya pedig az az egyezés, amelyet a károkozás, gyilkosság stb. miatt pereskedő Nyéki nemesek kötnek egymás között az alországbíró előtt, a meggyilkoltak rokonainak engedvén a Borsod megyei Nyék és Felnyék birtokokat. – Az oklevél hártárára írott eredetijének a hátoldalán befűzött pecsét helye látható. Mérete: 33,5x13 cm. Jelenlegi jelzete: BAZmLt. XV. 1. 4. sz.¹⁸ – Szövege és annak fordítása a következőképpen hangzik:

Nos capitulum ecclesie Agriensis tenore presentium quibus expedit declaramus universis memorie commendantes, quod Georgius filius Nicolai filii Acinctus de Neek ad nostram personaliter accedens presentiam, exhibuit nobis privilegium nobilis viri comitis Pauli quondam viceiudicis curie domini regis, petens nos instanter, ut tenorem eiusdem, quia ipse privilegium in via portare secum non presumpserat, nostris litteris inseri faceremus. Nos igitur iustis petitionibus eiusdem inclinati, dictum privilegium non rasum, non cancellatum, nec in aliqua parte sui vitiatum de verbo ad verbum rescribi facientes presentibus litteris nostris patentibus fecimus annotari. Cuius quidem privilegii tenor talis est.

Nos comes Paulus viceiudex curie domini regis memorie commendantes significamus tenore presentium quibus expedit universis. Quod cum prout continentiam litterarum memorialium domini Andree regis formam iudicii continentium Stephanus de Neek, Bench, Lodomerius, Mathei et Thomas, filii eiusdem Stephani super destructione ville ipsorum Neek vocate, dampno ducentarum marcarum et vulneratione eiusdem Stephani ab una parte, Nicolaus, Mychael et Georgius filii Jacincti, Johannes filius Iwan, Petrus filius Nicolai, Paulus filius Wyda, Month, et Thomas filius Pauli de eadem Neek super interfectione Laurentii fratris Nicolai, Mychaelis et Georgii filiorum Jacincti et super interfectione Mauriti filii Mykow cognatorum eorundem ex altera, duellum equestre per pugilles congressos contra invicem in octavis Penthecostes coram domino rege habuissent, adventibus ipsis octavis, termino videlicet ipsius duelli, ambe partes propriis in personis comparuerunt coram domino rege cum suis pugilibus ut debebant, et antequam pugilles ipsarum partium in area certaminis fuissent congressi in duello, eodem partes de permissione domini regis et nostra per arbitrium baronum et nobilium regni qui presentes aderant, revocato eodem duello in talem pacis formam devenerunt, quod idem Stephanus, Bench, Lodomerius, Mathei, et Thomas filii eiusdem Stephani destructionem eorum et dampnum ducentarum marcarum ac vulnerationem ipsius Stephani propter bonum pacis eiusdem Nicolao, Mychaeli, Georgio, Johanne, Petro, Month, Paulo et Thome penitus relaxarunt et insuper totam possessionem eorundem de predicta villa Neek in comitatu Borsod, tam hereditariam, quam emptitiam cum vineis et aliis utilitatibus suis et pertinentiis universis Nicolao, Mychaeli et Georgio filiis Jacincti supradictis pro interfectione Laurentii fratris ipsorum, item Georgio et Johanne filiis Mykow de Felneek ratione interfectionis dicti Mauriti idem Stephanus et filii sui reliquerunt et fatuerunt perpetuo et irrevocabiliter possidendam, transfferentes se de eadem possessione per omnia, ita videlicet

18. Az oklevél provenienciája ismeretlen, a hátoldalán olvasható régi jelzet (fasc. LIII. nr. 3.) azonban arra mutat, hogy ugyanabból a családi levéltárból származik, mint amelyikből az 1. szám alatt közölt oklevél (lásd a 3. sz. jegyzetet). A megyei levéltár Mohács előtti okleveleinek a gyűjteményében sokkal korábban nyert elhelyezést, mint az 1. sz. oklevél: ez pedig azt jelentheti, hogy korábban is került a levéltárba és egyenesebb úton, tehát nem az Ernst gyűjteményből, hanem esetleg közvetlenül az egyenlőre ismeretlen családi levéltárból.

quod Stephanus et omnes filii predicti ac ipsorum heredes per nullum modum, nullamque rationem de cetero redire poterunt in eandem tanquam sanguinum effusores. Preterea idem comes Stephanus, Bench, Lodomerius, Mathey et Thomas filii sui quandam possessionem eorundem Georgii et Johannis filiorum Mykow hereditariam Felneek vocatam, predictae possessioni commetaneam et vicinam, quam attenuus potentialiter possederant, reliquerunt pure et simpliciter eisdem filiis Mykow, tanquam eorum hereditariam pacifice in perpetuum possidendam et habendam. Predicti vero Nicolaus, Mychael et Georgius filii Jacincti, Johannes filius Iwan, Petrus filius Nicolai, Paulus filius Wyda, Month, et Thomas filius Pauli, item Georgius et Johannes filii Mykow de Felneek supradicti personaliter comparentes super morte ipsorum duorum hominum, videlicet Laurentii et Mauritiū eosdem Stephanum, Bench, Lodomerium, Mathei et Thomam reliquerunt per omnia expeditos, assumptentes iidem Nicolaus, fratres et omnes cognati sui, ut ipsi Stephanum et filios suos ab omnibus impetitoribus ratione mortis eorundem Laurentii et Mauritiū expedire tenebunt. Et e converso Stephanus et omnes filii filios Jacincti et filios Mykow supradictos a quibuslibet molestare seu impetere volentibus ratione predictae possessionis Neek tenebunt similiter expedire. Datum Bwde, in crastino octavarum Penthecostes. Anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo. Presentes vero sub sigillo comitis Thome domini nostri, iudicis curie domini regis, quia hac vice in expediendis universis causis nobilium regni ipso sigillo vicebani duximus concedendas.

Datum in festo sancti Jacobi apostoli. Anno domini M° CCC° XX^m° quinto.

Mi, az egi egyház káptalana emlékezetül ajánlván jelentjük a jelen levelünkben foglalt által mindazoknak, akiket illet, hogy Nyéki Jácint fia Miklós fia György személyesen a jelenlétünk elé járulván bemutatta nekünk Pál ispán nemes férfiúnak, a király úr néhai helyettes országbírájának a kiváltságlevelét, szorgalmatosan kérve bennünket, hogy mivel a kiváltságlevelét utazás közben nem meri magával hordani, szerkesztessük bele annak tartalmát a mi oklevelünkbe. Mi tehát meghallgatva az ő jogos kérését, a mondott kiváltságlevelét – mely nem vakart, nem törölt és egyetlen részében sem sérült – szóról-szóra lemásoltatván jelen nyílt levelünkben átírtuk. Ezen kiváltságlevelnek a tartalma pedig így hangzik.

Mi, Pál ispán, a király úr alországbírája emlékezetül ajánlván jelentjük a jelen levelünkben foglaltak által mindazoknak, akiket illet, hogy András király úrnak az ítélet formáját is tartalmazó emlékeztető levele szerint Nyéki Istvánnak, valamint fiainak: Bench-nek, Lodomérnak, Máténak és Tamásnak Nyék nevezetű falujuk elpusztítása, az ez által nekik okozott kétszáz márka kár és a nevezett István megsebesítése miatt az egyik részről, a másik részről pedig Jácint fiainak: Miklósnak, Mihálynak és Györgynek, továbbá Iván fia Jánosnak, Miklós fia Péternek, Wyda fia Pálnak, Month-nak, valamint Pál fia Tamásnak – akik mindannyian szintén Nyékiek – Jácint fia Miklós, Mihály és György testvére, Lőrinc meggyilkolása, valamint rokonuk, Mikó fia Móric meggyilkolása miatt Pünkösöd nyolcadán a király úr színe előtt összegyűjtött bajvívók által lovas párviadalt kellett volna vívniuk egymás ellen; s amikor elérkezett az a bizonyos nyolcad, tudnillik a párviadal kitűzött határnapja, a felek – amint az kötelességükben is állott – saját személyükben és bajvívóikkal együtt megjelentek a király úr színe előtt. De még mielőtt a bajvívók a párviadalban összezsaptak volna, a felek a király úr és a mi beleegyezésünkből az ország jelen levő főurainak és nemesinek a tanácsára visszaléptek a párviadaltól és ilyenformán léptek békeségre: hogy István, valamint fiai: Bench, Lodomé, Máté és Tamás a béke java érdekében teljesen elengedték Miklósnak, Mihálynak, Györgynek, Jánosnak, Péternek, Month-nak, Pálnak és Tamásnak a falujuk elpusztítása, az ezáltal okozott kétszáz márka kár és István megsebesítése miatt tőlük követelt jóvátétel megfizetését; ezenfelül a Borsod megyei Nyék faluban levő teljes birtokukat, mind az örökötlet, mind pedig a pénzen vásároltat szőlőivel,¹⁹ egyéb haszonvételeivel és

19. Györffy György csak az Eger melletti Szöllős helység nevéből tud következtetni arra, hogy Borsod megyében már az Árpád-házi királyok korában is folyt szőlőművelés (lásd idézett műve 747. lapját). A most közölt oklevelek közül azonban kettő is utal erre a tényre: a jelen oklevél mellett a 3. számú, amely szerint a jétyői határ a Szöllőpataka nevű hely és az ott lévő szőlők (vineas) mellett vezet. E két adat pedig éppen annak a területnek a két végpontját jelöli meg, amely területen a későbbi századokban virágzó szőlőművelés folyt (a Bükkalja a Bánvölgyétől Szentpéteren, Keresztúron, Miskolcon és Csabán keresztül Nyékig, illetve Ládházáig). Joggal feltételezhetjük tehát, hogy a szőlőművelés már ekkor is jelentős részét képezte vidékünk mezőgazdaságának.

összes tartozékaival együtt Jácint előbb nevezett fiainak: Miklósnak, Mihálynak és Györgynek testvérük, Lőrinc meggyilkolása miatt, továbbá Felnyéki Mikó fiainak, Györgynek és Jánosnak az említett Móric meggyilkolása miatt engedték és vallották örök joggal s visszavonhatatlanul való birtoklásra, kötelezettséget is vállalván magukra e birtokkal kapcsolatban minden részről, azt tudnillik, hogy sem István, sem mondott fiai, sem pedig azok örökösei – mint vérnek a kiontói – semmilyen módon és ürüggyel többé annak birtokába vissza nem kerülhetnek. Ezenkívül István ispán és fiai: Bench, Lodomér, Máté és Tamás Mikó fia János és György bizonyos örökölt birtokát, melyet Felnyéknek neveznek, szomszédos és határos a fentebb említett birtokkal s amelyet eddig hatalmaskodva ők birtokoltak, tisztán és egyszerűen visszaengedték békességes és örökös bírásra és birtoklásra Mikó nevezett fiainak, mint azok örökölt birtokát. – A fent mondott Jácint fia Miklós, Mihály és György, Iván fia János, Miklós fia Péter, Wyda fia Pál, Month, Pál fia Tamás, valamint Felnyéki Mikó fiai: János és György pedig – személyesen is jelen lévén előttünk – minden részről felmentettek nyilvánították Istvánt, Bench-et, Lodomért, Mátét és Tamást azon két embernek, tudnillik Lőrincnek és Móricnak a halála ügyében; továbbá ezen Miklós, valamint testvérei és összes rokonai azt is magukra vállalták, hogy Istvánt és fiait kötelesek lesznek megoltalmazni mindenkivel szemben, valaki csak háborgatja őket azon Lőrinc és Móric halála ürüggyén. Ennek megfelelően István és összes fiai hasonlóképpen tartoznak majd megvédelmezni Jácint és Mikó fent nevezett fiait bárki ellen, aki őket háborgatni vagy zaklatni akarná a mondott Nyék birtok ürüggyén. Kelt Budán, Pünkösöd nyolcadán a másnapján (június 18-án), az Úr 1291. esztendejében. Jelen oklevelünket pedig a mi urunknak, Tamás ispánnak, a király úr országbírájának a pecsétje alatt adattuk ki, mivel az ország nemesei között felmerülő összes ügyek kiadásában a bán helyettesének a pecsétjét kell rend szerint használni.

Kelt Szent Jakab apostol ünnepén, (július 25-én) az Úr 1325. esztendejében.

ANGABEN ZU DER HISTORISCHEN GEOGRAPHIE UND DER GRUNDBESITZGESCHICHTE DER ARPADEN-ZEIT IM KOMITAT BORSOD

(Auszug)

Die ersten drei Jahrhunderten des ungarischen Staates sind eine Epoche unserer Geschichte, die an geschriebenen Dokumenten am ärmsten ist. Deshalb sind alle Urkunden aus dieser Zeit, die neulich zum Vorschein gekommen sind, sehr wertvoll. Die Urkunden, die in der Studie vorgestellt werden, sind im Archiv des Komitats Borsod-Abaúj-Zemplén zu finden. Sie werden auf zwei Sprachen in vollem Umfang veröffentlicht.

Die fünf Urkunden reichen vor allem zu der historischen Geographie und zur Grundbesitzgeschichte unseres Komitats neue Angaben. Die zweite Urkunde enthält die erste geschriebene Erwähnung der Siedlungen SÁTA und BÓTA, damit beweist sie das Dasein dieser Dörfer in der Arpaden-Zeit. In derselben Urkunde ist der Grundbesitz TYKOU zu lesen, der bisher noch unbekannt und unidentifizierbar war. Diese Quellen können auch für die anderen Wissenschaften neue Kenntnisse geben. ZB. in den Urkunden über die Flurbesichtigungen kommen zahlreiche geographische Namen vor, die zu der Entbildung und dem Fortbestehen der geographischen Namen wichtige Folgerungen reichen können. Die dritten und fünften Urkunden geben zu der Geschichte des Weinbaus im Komitat interessante Angaben.

Péter Tóth